

ВТРАТИ НАСЕЛЕННЯ КРАЇН ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ ВІД ВОЄН, ЕТНІЧНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ТЕРОРИСТИЧНИХ АТАК УПРОДОВЖ 2001 – 2019 РР.

Лавер Олександр Георгійович

кандидат фізико-математичних наук, доцент, завідувач кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
E-mail: oleksandr.laver@uzhnu.edu.ua
Scopus Author ID: 57205291987
Researcher ID: G-1589-2019
<http://orcid.org/0000-0001-9493-4119>

Лавер Василь Олександрович

кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри інформаційних управляючих систем та технологій,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
E-mail: vasy.laver@uzhnu.edu.ua
Researcher ID: G-5824-2019
<http://orcid.org/0000-0001-6627-2445>

В пропонованій публікації досліджується статистика втрат населення країн пострадянського простору в результаті воєн, етнічних конфліктів та терористичних атак упродовж 2017 – 2019 рр. З урахуванням втрат упродовж 1900 – 2016 рр., обчислених нами в попередніх роботах виводяться уточнені цифри втрат населення країн пострадянського простору в результаті воєн, етнічних конфліктів та терористичних атак за період 2001 – 2019 рр. Пропонована публікація включає в себе наступні підрозділи: втрати населення Російської Федерації, втрати населення Української держави, втрати населення держав Закавказзя та країн Середньої Азії, Казахстану та Білорусії під час воєн, етнічних конфліктів та терористичних атак за досліджуваній період часу. По кожному із вказаних підрозділів наводиться нова статистична інформація. Особлива увага приділяється вивченню людських втрат Української держави. Поряд з цим розглядається проблема біженців та внутрішньо – переміщених осіб у вказаних державах, як наслідок воєн і конфліктів які велися і ведуться на їхніх територіях. Наводяться також дані про число біженців з інших країн, які за тих чи інших обставин опинилися на територіях країн пострадянського простору. В першу чергу мова йде про біженців з Афганістану та Сирії. Відповідні цифрові дані наводяться також по Україні. В публікації особлива увага надається тому факту, що Російська Федерація, яка фактично перебуває у стані війни з Україною, в прямому смислі цього слова займається крадіжкою українських громадян, присвоюючи їм російське громадянство шляхом спрощеної процедури. Результати, одержані в пропонованій публікації можуть бути уточнені в результаті подальших досліджень.

Ключові слова: країни пострадянського простору, війни, етнічні конфлікти, терористичні атаки, військові втрати, втрати цивільного населення, нищя, середня та верхня оцінки втрат, біженці, внутрішньо-переміщені особи.

Постановка проблеми. У ХХІ ст. війни та військові конфлікти точилися по багатьох країнах пострадянського простору. Тут і війна на Північному Кавказі, і російсько-грузинська війна 2008 р., і війна на Донбасі і т. д. Наслідком цих тривалих воєн і конфліктів, які ведуться і дотепер на теренах країн СНД, були не тільки величезна кількість жертв, але ще й набагато більша кількість біженців та внутрішньо-переміщених осіб, які у пошуках кращої долі розселилися в різні країни. Вказана проблема, з огляду на вищесказане, є без сумніву актуальною для дослідження і заслуговує на детальне вивчення.

Метою пропонованої публікації є вивчення втрат населення країн пострадянського простору у війнах і конфліктах за період 2017 – 2019 рр. Зауважимо, що у нашому монографічному дослідженні [Лавер, 2018, с. 687; 691] відповідні втрати були вивчені за період 2001 – 2016 рр.

Завдання публікації.

1. Поширити результати наших досліджень на 2017 – 2019 рр.
2. Уточнити цифри втрат населення країн пострадянського простору, і в першу чергу України у війнах і конфліктах за період 2001 – 2016 рр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Втрати населення СРСР та країн пострадянського простору упродовж ХХ ст. були розглянуті та детально вивчені у монографічних дослідженнях [Урланис, 1998], [Лавер, 2002], [Ерлихман, 2004]. У монографічному дослідженні [Лавер, 2018] наводяться дані про втрати народонаселення країн пострадянського простору у війнах і конфліктах ХХІ століття упродовж 2001 – 2016 рр., а у публікації [Лавер, Матяшовська, 2019] вивчаються втрати населення України у війнах і конфліктах за період 2001 – 2018 рр. Загалом, інформація про втрати населення країн пострадянського простору у війнах

та військових конфліктах за досліджуваний проміжок часу (2017 – 2019 рр.) розкидана по великій кількості Інтернет-ресурсів, а тому актуальною є потреба у її систематизації та детальному аналізу.

Виклад основного матеріалу. У монографії [Лавер, 2018, с. 687; 691] були проаналізовані втрати населення країн пострадянського простору упродовж 2001 – 2016 рр. За цей період часу, втрати у результаті воєн військових конфліктів та заворушень становили 27 096–35 878–50 618 чоловік, причому військові втрати склали 22 733 загиблих [Лавер,

2018, с. 687]. Втрати населення у результаті етнічних конфліктів та терористичних актів і атак відповідно становили 879–995–1 870 чоловік, причому військові втрати склали 340 загиблих [Лавер, 2018, с. 691]. Таким чином, упродовж 2001 – 2016 рр. сукупні втрати населення країн пострадянського простору становили 27 975–36 873–52 483 загиблих, причому військові втрати склали 23 073 чоловік. Переважна більшість втрат припадала на Російську Федерацію та на Україну, про що свідчить нижченаведена таблиця.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз середньої цифри втрат населення країн пострадянського простору у війнах і конфліктах упродовж 2001 – 2016 рр.

Назва держави	Середні втрати	Середні втрати у %	Сумарні втрати Росії та України
Російська Федерація	19.428	52,69	94,16
Україна	15.290	41,47	
Загальні втрати	36.873	100	100

Як випливає з даних Таблиці 1 сумарні втрати Росії та України становили 94,16 % усіх втрат, а на решту республік колишнього СРСР припадало тільки 5,84 %. Тому вивчення людських втрат почнемо саме з цих держав.

Російська Федерація.

Військові дії. Реальністю політичного життя Росії була партизанська війна, яка велася у республіках Північного Кавказу та на території Ставропольського краю. Зауважимо, що дані стосовно кількості загиблих бойовиків, та, відповідно мирних жителів, носять наближений характер, оскільки в багатьох випадках родичі загиблих, яких влада оголосила бойовиками, заявляють про їх непричетність до незаконних збройних формувань [В 2018 року, 2019]. Загалом за 2017 р. загинуло 78–80–82 бойовиків, 19–20–22 силовиків, та 2–30 мирних жителів

[Инфографика, 2017], [Кавказский узел, 2019], [В 2018 году, 2019], [Бюллетень Правозащитного центра]. У 2018 р. загинуло 64–65 бойовиків 7 силовиків та 8–10 мирних жителів [Кавказский узел, 2019], [Росгвардия, 2019], [В 2018 году, 2019]. За 9 місяців 2019 р. загинуло 27–32 бойовиків та 3 силовиків [В 2018 году, 2019], [Российские спецслужбы, 2019], [Инфографика, август 2019], [В сентябре, 2019]. За жовтень та листопад 2019 р. втрат на Північному Кавказі не було [Кавказский узел, 2019], за грудень також, за винятком 31 грудня, коли під час терористичної атаки на пост ДПС у м. Магас (Інгушетія) загинув 1 поліцейський та ще 3 були поранені, загинув також 1 терорист та ще 1 був поранений [Шесть человек стали жертвами, 2020]. Згрупуємо одержані дані в таблицю, виділивши найбільш реальні, на наш погляд, середні цифри втрат.

Таблиця 2. Втрати ворогуючих сторін під час війни 2017-2019 рр. на Північному Кавказі.

Рік	Загинуло бойовиків	Загинуло силовиків	Загинуло мирних жителів
2017	78-80-82	19-20-22	2-30
2018	64-65	7	8-10
2019	28-33	4	-
Загалом загинуло	170-180	30-33	10-40
Середні цифри втрат	175	31	25

Отже, як випливає з даних вищенаведеної таблиці, при розмаху втрат 210 – 253 загиблих, середня цифра людських втрат під час бойових дій на Північному Кавказі становила 231 загиблих, причому військові втрати складають 206 чоловік.

Окремо слід сказати про операції російських військ та військових контрактників (так звана ЧВК Вагнера) в Сирії, Лівії, та в Україні (Донбас). Число загиблих російських військовослужбовців у Сирії, за офіційними даними, за період з 2015 р. – і на кінець вересня 2018 р. склало 112 чоловік [Подсчитано число, 2018]. З того часу, станом на середину 2019 ро., ЗМІ та МО Росії повідомляли про загибель у Сирії щонайменше 5 російських військових [Росстат

впервые назвал, 2019]. На початку вересня 2019 р. в Сирії загинуло ще 3 російських військових [Сафронов, 2019]. Таким чином, кількість військових МО Росії, які загинули в Сирії упродовж 2015 – 2019 рр. можемо визначити у 120 чоловік.

Стосовно втрат російських **військових контрактників**, то вони у російській офіційній статистиці не враховуються. Загалом, втрати російських найманців з ЧВК під час війни в Сирії станом на червень 2019 р. варіюються в межах від 200 до 400 загиблих [Они там, 2019]. У Лівії, згідно даних джерела [В Ливии погибли, 2019], загинуло 10–35 російських військових найманців, а отже сумарні російські втрати в Сирії та Лівії можуть

коливатися в межах 330–555 загиблих. Середня цифра військових втрат у цих двох країнах може складати 443 загиблих. Втрати російських військ під час боїв на Донбасі проаналізовані нами у публікації [Лавер, Матяшовська, 2019], і склали, за наближеними підрахунками, 250 загиблих російських кадрових військових [Лавер, Матяшовська, с. 76, 2019]. Ці втрати російських військ віднесені нами до втрат у війні на Україні (Донбас).

На інших територіях Російської Федерації у 2017 році мали місце **наступні теракти**. У квітні 2017 р. в результаті теракту в Санкт-Петербурзі загинуло 16 чоловік разом з терористом та ще 103 людей були поранені [Год после, 2018]. В квітні 2017 р. під час теракту – нападу на управління ФСБ по Хабаровському краю загинув 1 терорист та 2 співробітники ФСБ [17-летний, 2018]. Під час теракту в Астрахані загинули 2 поліцейських, а 4 терористів пізніше були знищені [Подозреваемое, 2017]. Таким чином, за 2017 р., жертвами терактів у Росії стали 25 чоловік, у тому числі 10 поліцейських та терористів.

У 2018 р., серед терористичних актів, які відбулися в регіонах Росії, відмітимо такі. Під час нападу на будівлю ФСБ в Архангельській області в жовтні 2018 р. було вбито 1 терориста та 3 співробітники ФСБ були поранені [17-летний, 2018]. Наприкінці 2018 р. в Магнітогорську стався вибух побутового газу, в результаті чого загинуло 39 чоловік [ІДІЛ взяло, 2019]. Повідомлялося, що відповідальність за це взяла на себе терористична організація ІДІЛ [ІДІЛ взяло, 2019]. У Казані під час теракту загинув 1 солдат Національної гвардії, терориста вдалося заарештувати [Стрельба в Казани, 2018]. Під час теракту в Москві в серпні 2018 р. 1 поліцейський був поранений, терорист загинув [Кепински, 2018]. Отже, упродовж 2018 р. в Росії жертвами терористичних актів стали 42 чоловік, включаючи 3 силовиків та терористів.

Стосовно терактів у 2019 р., то під час вибуху в маршрутці у Магнітогорську на початку року загинуло 3 чоловік [ІДІЛ взяло, 2019]. Відповідальність за цей вибух взяла на себе знову терористична організація ІДІЛ [ІДІЛ взяло, 2019]. Під час контртерористичної операції (КТО) в Тюмені, у квітні 2019 року було знищено 2 терористів [В Тюмени, 2019], а у травні 2019 р., в м. Кольчугіно (Владимирська обл.), було ліквідовано ще 2 терористів [Двух бандитов, 2019]. У червні 2019 р. в с. Чемодановка Пензенської області відбулася масова бійка між місцевими російськими жителями та циганами. В бійці з обох боків прийняло участь 150 чоловік, загинув 1 чоловік (росіянин), та ще 4 чоловіки були поранені, близько 900 циган в результаті бійки втекли з регіону [Из Чемодановки, 2019]. Під час стрілянини у листопаді 2019 р. у коледжі будівництва та житлово комунального

господарства (м. Благовещенськ) загинуло 2 чоловік, включаючи терориста та ще 3 чоловік були поранені [Студент колледжа, 2019]. Наприкінці 2019 р., під час теракту поблизу штаб – квартири ФСБ на Луб'янці (Москва), загинуло 2 співробітники ФСБ та 1 терорист, та було поранено 4 співробітники ФСБ та 1 цивільний [Скончался второй пострадавший, 2019]. Отже, за 2019 р. в результаті терактів та в етнічних конфліктах загинуло 13 чоловік, включаючи 8 терористів та силовиків. Загалом, за період 2017 – 2019 рр., у Росії жертвами терористичних актів та етнічних конфліктів стали 80 чоловік, включаючи 21 загиблих силовиків та терористів. З урахуванням 5 загиблих під час етнічних конфліктів упродовж 2005 – 2013 рр. [Лавер, 2018, с. 691], загальні втрати протягом 2001 – 2019 рр. становитимуть 85 загиблих, включаючи 21 убитих силовиків та терористів. Теракти за період 2001 – 2016 рр., що відбулися на Північному Кавказі, включені нами у втрати під час воєн у цьому регіоні.

Підсумовуючи наведені вище дані зауважимо, що за період 2001 – 2016 рр. загальні втрати населення Російської Федерації від воєнних дій та політичного насильства склали 17 688–19 428–25 347 загиблих, у тому числі загинуло 12 106 силовиків та терористів. За період 2017 р. – 2019 р. вказаний діапазон втрат становить 620–754–888 загиблих, у тому числі військові втрати – 670 чол. Об'єднуючи наведені вище дані приходимо до висновку, що розмах втрат населення Росії за період 2001 – 2019 рр. від воєнних дій та політичного насильства становить 18 308–20 182–26 235 чоловік. Військові втрати складають 12 776 загиблих.

Стосовно числа біженців, то наприкінці 2018 р., на території **Росії** статус біженця мали усього 572 чоловік. Причому, за увесь 2018 р. було нараховано 388 клопотань про надання цього статусу, але позитивною відповідь була тільки у 30 випадках [Трифенова, 2019]. Причина цього факту проста: Російська держава стосовно цих людей не хоче брати на себе ніяких фінансових зобов'язань. Ще є можливість отримання права тимчасового притулку. На території РФ, за офіційними даними нараховувалося 75 000 чоловік з України, 828 – з Сирії, та 789 чоловік – з Афганістану. Проте, за російськими законами право тимчасового притулку не дає цим людям ніяких фінансових виплат, а тільки надає їм можливість упродовж року жити і працювати на території РФ [Трифенова, 2019].

Україна. За обчисленнями, проведеними нами у монографії [Лавер, 2018, с. 687, 691] сумарні українські втрати упродовж 2001 – 2016 рр. склали 8342–15 288–22 742 загиблих, причому військові втрати становили 10 075 чоловік. Уточнені дані українських втрат наведені нами у нижченаведеній таблиці [Лавер, Матяшовська, с. 78].

Таблиця 3. Втрати Української держави у війнах і конфліктах 2001 – 2018 рр.

Тип конфлікту	Роки конфлікту	Оцінки людських втрат			Військові втрати
		нижня	середня	верхня	
Миротворчі операції ЗСУ	1992 – 2018	54	54	54	54
Революція гідності	23.11.2013 – 27.02.2014	121	121	123	17
Окупація Криму Росією	лютий-травень 2014	6	6	6	3
Сугички та заворушення	2014 – 2015	54	54	54	1
Терор окупантів у Криму	2014 – 2018	29	29	29	-
Теракт в Керчі (Крим)	2018	22	22	22	1
Етнічні сугички	2009, 2018	2	2	2	-
Війна в Донбасі	2014 – 2018	10 735	11 514	17 904	8414
Всього загинуло		11 023	11 802	18 194	8491

Згідно даних ООН, на кінець 2018 р., кількість загиблих під час війни на Донбасі коливалася в межах 12 800–13 000 загиблих, у тому числі загинуло 3300 мирних жителів, 4000 українських військових та 5500 проросійських бойовиків [ООН, 2019]. Число поранених коливалася в межах від 27 000 до 30 000 чоловік [ООН, 2019]. Станом на середину листопада 2019 р., згідно даних ООН, на Донбасі, загинуло, як мінімум 3345 мирних жителів,

близько 4100 українських військових, та близько 5650 проросійських бойовиків та російських військових [ООН порахувала, 2019]. Поранених було: 7000–9 000 мирних жителів, 9500–10 500 українських військових, та 12 500–13 500 проросійських бойовиків [ООН порахувала, 2019]. Різні підрахунки людських втрат під час війни на Донбасі даємо нижченаведеною таблицею

Таблиця 4. Різні підрахунки втрат під час війни на Донбасі.

Термін підрахунку	Нижня оцінка втрат	Середня оцінка втрат	Верхня оцінка втрат	Військові втрати	Джерело
Кінець 2018 р.	10 735	11 514	17 904	8414	[Лавер, Матяшовська, с. 78]
Кінець 2018 р.	12 800	-	13 000	9500	[ООН: жертвами конфлікту, 2019]
Середина листопада 2019 р.	13 095	-	13 095	9750	[ООН порахувала, 2019]

Відмінності в підрахунках пояснюються різними даними про втрати під час бойових операцій. Так, наприклад, раніше вважалося, що під час боїв за Іловайськ у 2014 р. загинуло 336 і навіть 420 українських військових, теперішні підрахунки говорять про 220 загиблих бійців ЗСУ, 40 бійців зникли безвісти та ще 13 потрапили у російський полон [В боях за Іловайськ, 2019]. З іншого боку, втрати за даними ООН виглядають дещо применшеними. Так, наприклад, згідно даних ООН у 2018 р. загинуло 100 українських військових [ООН: жертвами конфлікту, 2019]. В той же час, за даними М. Жирохова, за 2018 р. загинуло усього, з урахуванням втрат Нацгвардії, добробатів, і т. д. 134 українські бійці. Ще 100 загиблих склали небойові втрати [Жирохов, 2019]. Тобто, загалом 234 чол.

Уточнимо втрати під час війни на Донбасі за 2019 р. Згідно даних джерела [В течение 2019 года, 2020] бойові втрати українських Збройних сил склали 111 загиблих. Великими були небойові українські втрати, які на кінець 2019 р. склали 77 загиблих та 78 поранених [Скільки цивільних загинули, 2019]. Таким чином, протягом 2019 р. на Донбасі з різних

причин загинуло 188 українських військових. Втрати мирних жителів, згідно даних цього ж джерела становили 18–25 убитих, а згідно даних [Від початку 2019 року, 2019] – 26 убитих. Тобто втрати мирних жителів на Донбасі за 2019 р. коливаються у межах 18–25–26 загиблих. Втрати проросійських бойовиків точно невідомі, але за наближеними оцінками вони коливаються у межах 250–400–619 загиблих від різних причин [Потери 2019 года, 2020]. Таким чином, втрати ворогуючих сторін на Донбасі за 2019 р. коливалися в межах 456–613–833 чол., військові втрати становили 588 загиблих.

Протягом листопада 2019 р. загинуло 6 бійців, а протягом грудня – 9 бійців ЗСУ [В течение 2019 года, 2020]. Тобто, за 2 останніх місяці 2019 р. загинуло 15 бійців ЗСУ. Оскільки небойові втрати становили 69,37% від бойових втрат українських військ (відповідно 111 та 77 загиблих), то можемо припустити, що за останніх два місяці 2019 р. загинуло від небойових причин 10 українських військових. Разом, 25 чоловік. Якщо припустити що співвідношення втрат українських військових та проросійських бойовиків складало як 1: 1,33 (188 до

250), то число загиблих бойовиків за вказаний період часу може скласти 33 чоловік. Разом, військові втрати складуть 58 загиблих. Разом з загиблими мирними жителями кількість втрат за листопад – грудень 2019 р. може сягнути 62 чоловік.

Тому, з урахуванням проведених вище обчислень, а також зважених (середньо-арифметичних) втрат, уточнена таблиця, складена на основі даних Таблиці 4, приймає наступний вигляд.

Таблиця 5. Уточнені підрахунки втрат на Донбасі за різними джерелами на кінець 2019 р.

Способи підрахунку	Нижня оцінка втрат	Середня оцінка втрат	Верхня оцінка втрат	Військові втрати
I	11 191	12 127	18 737	8992
II	13 256	13 413	13 833	10 088
III	13 157	13 157	13 157	9808
Зважені втрати	12 535	12 899	15 242	9629

Отже, зважений розмах втрат під час війни 2014 – 2019 рр. на Донбасі складає 12 535–15 242 загиблих, а військові втрати – 9629 чоловік. У якості середньої цифри втрат можемо прийняти цифру 12 899 загиблих.

До вказаних цифр втрат, наведених у Таблиці 3, ще слід додати 4 загиблих бійців Національної гвардії, які стали жертвами терористичного акту коло будівлі Верховної Ради 31.08.2015 р. [Разумков розповів, 2019], Сюди ж відносимо і загиблих під час міжнародної бійки в Одесі наприкінці жовтня 2019 р., коли загинули 1 іноземець та 1 одесит, та ще 1 одесит був ушпиталений у важкому стані [В Одесі іноземці, 2019].

З урахуванням нових статистичних даних, людські втрати Української держави у ХХІ ст. станом на кінець 2019 р., можемо оцінити в межах 12 829–13 193–15 538 загиблих, військові втрати становлять 9709 чоловік. Із середньої цифри втрат 13 193 загиблих, 12 899 чоловік, або 97,77 % загинули під час війни на Донбасі. Аналогічним чином, із 9709 загиблих військових, 9629 чоловік, або 99,18 % загинули на Донбасі.

За даними, наведеними нами у публікації [Лавер, Матяшовська, Шумило, с. 50], у березні 2019 року на території **України** нараховувалося 1 364 713 внутрішньо – переміщених осіб внаслідок війни на Донбасі. Ще 800 000 громадян України, внаслідок цієї ж причини – на території Російської Федерації. В інших державах кількість біженців з України була набагато меншою [Лавер, Матяшовська, Шумило, с. 50]. На кінець жовтня 2019 р. кількість ВПО з Донбасу і Криму зросла до 1 413 640 чоловік, причому опитування, проведене серед них показало, що 22% ВПО бажали повернутися на попереднє місце проживання в Донбасі, 21% допускали таку можливість, а 31% взагалі не збиралися повернутися до рідних осель [Скільки зараз, 2019]. Росія, у прямому сенсі цього слова краде українських громадян, надаючи їм своє громадянство та посвідки на тимчасове проживання. Так, згідно даних джерела [Скільки українців, 2019], російське громадянство у 2017 р. одержали 85 119 українців, у 2018 р. – 83 081, а за перше півріччя 2019 р. – 44 899 українців. Також 30 772 українці одержали посвідки на проживання в Росії, та ще 29 000 – дозволи на тимчасове проживання. За іншими даними, з квітня 2019 р. і на початок грудня 2019 р., російські паспорти одержали 125 000 громадян України – жителів так званих ДНР

та ЛНР [Російські паспорти отримали, 2019]. І в той же час, до окупованого Криму було переселено майже 150 000 громадян Росії, переважно військових [Росія масово, 2019].

Республіка Білорусь. Під час теракту в школі у м. Столбци (Мінська обл.) у лютому 2019 р. було вбито 2 чоловік, терориста вдалося затримати [Шелудкова, 2019]. Загалом, упродовж 2001 – 2019 рр. жертвами терактів у Білорусі стало 22 чоловік [Лавер, 2018, с. 691].

Держави Закавказзя. У **Вірменії** під час протестів, що призвели до падіння прем'єр-міністра країни Сержа Саргсяна (квітень 2018 р.) 1 чоловік загинув, та ще 8 були поранені [В Арменії, 2018]. Враховуючи, що у Вірменії під час протестів у 2008 р. та у 2016 р. загинуло 12 чоловік [Лавер, 2018, с. 691], загальну кількість загиблих під час протестів у цій країні визначимо у 13 чоловік. Військові втрати, при цьому склали 2 загиблих [Лавер, 2018, с. 691].

У **Азербайджані** під час сутичок у липні 2018 р. загинуло 2 співробітники МВС та 1 демонстрант [МВД Азербайджана, 2018]. Якщо врахувати, що в Азербайджані у 2009 р. в результаті теракту загинуло 13 чоловік [Лавер, 2018, с. 691], то можна вважати, що у названій країні жертвами збройного насилля стало за вказаний період часу 16 чоловік, причому військові втрати становили 2 загиблих.

У **Грузії** під час маніфестацій у Тбілісі в грудні 2019 р. загинув 1 маніфестант [Рокс Юрий, 2019].

Упродовж 2017 – 2019 рр. продовжувалося збройне **вірмено – азербайджанське протистояння** через **Нагорний Карабах**. У 2017 р. втрати під час цього протистояння були наступними. Втрати Вірменії та Нагорного Карабаху склали 60 загиблих, у тому числі бойові втрати – 22 чол., а небойові втрати – 38 загиблих [Армянские правозащитники отметили, 2018]. Втрати Азербайджану у 2017 р. склали 59 загиблих, у тому числі 40 чоловік становили небойові втрати [CDSI указал, 2018]. До цих втрат ще слід додати загиблих від шпionoманії у армії Азербайджану. Згідно [Зейналов, 2019], у 2017 р. понад 100 азербайджанських військових були піддані тортурам, 25 одержали тривалі терміни ув'язнення, а 9 чоловік загинули. Отже, загалом з обох боків за 2017 р. загинуло 128 військовослужбовців.

За 2018 рік втрати ворогуючих сторін були такими: втрати Азербайджану склали 37 військових, причому 6 з них загинули у бойовій обстановці, а 31

– становили небойові втрати [CDSI, 2019]. Втрати Вірменії, згідно цього ж джерела, склали 45 загиблих військових, причому 7 з них загинули у бойовій обстановці, а решта – у небойовій. Близькі дані стосовно вірменських втрат наведені у джерелі [Армянские правозащитники указали, 2019]: загинуло 44 вірменських військовослужбовців, у тому числі 10 з них – у бойовій обстановці. Отже, наближено можемо вважати, що у 2018 р. з обох боків у Нагорно-Карабахському конфлікті загинуло 82 чоловік, а за два роки – 210 військовослужбовців.

За 2019 р., за офіційними даними, в зоні конфлікту втрати Вірменії та Нагорного Карабаху склали 49 загиблих, причому 20 військових загинуло при виконанні військової служби, а 29 – у небойових ситуаціях [Прокуратура Армении насчитала, 2020]. Аналогічні втрати по Азербайджану склали 46 військовослужбовців, причому у бойовій обстановці загинули тільки 9 з них [В вооруженных силах, 2019].

Отже, за розглянутих 3 роки з обох боків загинуло 305 військовослужбовців.

У нашій монографії [Лавер, 2018, с. 691] розмах втрат під час квітневої 2016 р. війни між Вірменією та Азербайджаном за Нагорний Карабах був визначений у межах 133–195–620 загиблих, причому з середньої цифри втрат військові втрати склали 185 загиблих, а втрати цивільних громадян – 10 загиблих. За уточненими даними, які наведені в публікації [Битва за Карабах, 2019], вірменські втрати склали 110 убитих та 115 поранених військових. Втрати Азербайджану, за офіційними даними – 31 убитого військовослужбовця. Щоправда вірменські джерела говорять про 500–600 убитих азербайджанських військових. Таким чином, з урахуванням 10 загиблих мирних громадян, розмах втрат під час квітневої війни 2016 р. складає 151–720 загиблих, хоча, на нашу думку, більш реальною є нижня оцінка втрат, яку можемо прийняти у якості середньої оцінки втрат у цій війні. Додамо, що упродовж 2006 – 2014 рр. розмах втрат ворогуючих сторін під час конфлікту у Нагорному Карабасі становив 52–60–87 загиблих, причому військові втрати склали 60 чоловік. Об'єднуючи наведені вище дані одержуємо, що жертвами війни у Нагорному Карабасі упродовж ХХІ ст. (на кінець 2019 р.) стало 508–516–1112 чоловік, причому військові втрати склали 506 загиблих військовослужбовців.

Стосовно біженців, то у **Азербайджані** внаслідок війни через Нагорний Карабах нараховувалося 1 млн. біженців та ВПО, причому за останніх 20 років на їх утримання уряд країни витратив \$6 млрд. [В Женеве, 2018]. Стосовно біженців з інших країн, то їх у Азербайджані нараховувалося близько 2000 чоловік, причому половину з них складали біженці з Афганістану та понад 400 були біженцями з Чечні [Как много афганских, 2019]. У **Вірменії** нараховувалося 400 000 біженців з Азербайджану та 20 000 вірмен-біженців з Сирії [Беженцы – наиболее, 2019].

На основі нових даних з'явилася можливість уточнити втрати ворогуючих сторін під час **російсько-грузинської війни 2008 р.** У монографії

[Лавер, 2018, с. 687] розмах втрат під час цієї війни був визначений нами у межах 654–700–870 загиблих, військові втрати становили 283 осіб. Згідно даних публікації [У Грузії, 2019], втрати з грузинського боку склали 408 осіб, у тому числі загинуло 170 військових, 14 поліцейських та 224 мирних жителів. Згідно [Пять дней в августе, 2019] втрати російської армії склали 64, або 48 убитих, а втрати Південної Осетії – 162 загиблих. За даними джерела [Вооруженный конфликт, 2018] російські втрати склали 67 загиблих, втрати Південної Осетії – 162, втрати Грузії – 412 убитих. Об'єднуючи наведені вище дані, розмах втрат під час російсько-грузинської війни оцінюємо у межах 618–634–641 загиблих, з цифрою військових втрат 248 чол.

Війна 2008 р. мала наслідком появу 26 000 біженців з грузинських сіл регіону [У Грузії 2019]. Разом з урахуванням біженців-грузинів з Абхазії, у 2019 році кількість вимушених переселенців у **Грузії** становила 263 598 чол. [У Грузії 2019]. Спроби біженців з Грузії влаштувати свою долю за кордоном також закінчуються невдачею, оскільки Грузія станом на тепер визнана безпечною країною. З цієї причини було відмовлено у притулку 1750 мігрантам з Грузії в Ізраїлю [Граждане Грузии, 2019], а також у Німеччині [Новые правила для беженцев, 2019]. Стосовно Німеччини, то біженці з Грузії складають усього 1% з числа усіх біженців у цій країні, проте на них припадає 4% усіх злочинів, які скоюють біженці у цій країні [Новые правила для беженцев, 2019].

Загалом, з урахуванням 14 загиблих військових під час грузино-російського конфлікту 2012 р. [Лавер, 2018, с. 687], втрати Грузії у війнах і конфліктах ХХІ ст. можна оцінити в межах 633–649–656 загиблих, військові втрати становлять 262 чол.

Зводячи докупи усі наведені вище дані, приходимо до висновку, що у війнах і конфліктах та від політичного насильства у державах Закавказзя упродовж 2001 – 2019 рр. загинуло 1170–1194–1797 чол., причому військові втрати становили 772 загиблих військовослужбовців.

Середня Азія та Казахстан. Згідно даних джерела [Мендкович, 2018], під час сутичок на афгано-туркменському кордоні між бойовиками афганського руху Талібан та туркменськими прикордонниками у квітні 2016 р., з туркменського боку загинуло 27 військових. Втрати руху Талібан нам невідомі. Під час спроби спецназу Киргизстану захопити экс-президента країни Атамбаєва, загинув 1 спецназівець та ще 98 чоловік постраждали [В Бишкеке начался, 2019]. На території **Казахстану** за досліджуваний проміжок часу воєн та політичного насильства не спостерігалось.

Без усякого сумніву «гарячою точкою» цього регіону є **Таджикистан**. В липні 2018 р., на території країни, ісламістами були вбиті 4 іноземних туристів – двоє із США, та по одному – з Нідерландів та Швейцарії [ИГИЛ взяла, 2018]. Пізніше повідомлялося, що 5 ісламістів, які приймали участь у вбивстві іноземних туристів, були ліквідовані спецслужбами Таджикистану [ИГИЛ представляет, 2018]. Під час бунту ув'язнених- ісламістів у колонії м. Худжанд у листопаді 2018 р. загинуло 2 охоронців

колонії та 25 ув'язнених, а під час бунту ув'язнених-ісламістів у колонії м. Вахдад у травні 2019 р. загинуло 3 охоронців колонії та 29 в'язнів [Во время бунта, 2019]. У березні 2019 р. на кордоні між Таджикистаном та Киргизстаном відбувся конфлікт між місцевими жителями, у якому загинуло кілька чоловік та ще 40 були поранені [Панфилова, 2019]. Ще один конфлікт на киргизо-таджицькому прикордонні відбувся наприкінці липня 2019 р. Внаслідок сутички, з киргизького боку загинув 1 прикордонник та ще 13 були поранені, а з таджицького боку загинуло 3 військових та ще 12 були поранені [Кармазин, 2019]. Загалом, з обох боків загинуло 4 військових. У вересні 2019 р. на кордоні між Узбекистаном і Таджикистаном відбувся напад ісламістських бойовиків на таджицьку прикордонну заставу. У результаті бою 15 бойовиків було вбито, 5 – затримано, з таджицького боку

загинув 1 прикордонник та 1 міліціонер [При нападении на погранзаставу, 2019].

Підсумовуючи сказане вище бачимо, що за період 2017 – 2019 рр. в регіоні усього загинуло 120 чоловік, у тому числі 59 співробітників правоохоронних органів та ісламістів. Загалом, за нашими підрахунками, проведеними у монографії [Лавер, 2018, с. 687, 691], розмах втрат населення регіону у війнах, конфліктах 2001 – 2016 рр. та від ісламського екстремізму склав 1114–1208–2930 загиблих, причому військові втрати становили 415 чоловік. З урахуванням вищенаведених підрахунків, за період 2001 – 2019 рр. розмах втрат становитиме 1234–1328–3050 чоловік, військові втрати складають 474 загиблих.

У державах **Прибалтики** та у **Молдові** за вказаний період часу воєн та військових конфліктів не було. Згрупуємо одержані дані в результатуючу таблицю.

Таблиця 6. Втрати населення країн пострадянського простору у війнах та від політичного насильства упродовж 2001 – 2019 рр.

Держава або регіон	Нижня оцінка втрат	Середня оцінка втрат	Верхня оцінка втрат	Військові втрати	% від середньої оцінки втрат
Росія	18 308	20 182	26 235	12 776	56,19
Україна	12 829	13 193	15 242	9709	36,73
Білорусь	22	22	22	-	0,06
Держави Закавказзя	1170	1194	1797	772	3,32
Середня Азія і Казахстан	1234	1328	3050	474	3,70
Усього	33 563	35 919	46 346	23 731	100

Висновки. Результатом дослідження, проведеного у пропонованій публікації було встановлення розмаху втрат населення країн пострадянського простору у війнах і конфліктах за період 2001 – 2019 рр. Вказаний обсяг втрат, за нашими підрахунками, склав 33 653 – 46 346 чоловік, з середньою цифрою 35 919 загиблих. Військові втрати становили при цьому 23 731 загиблих, що у свою чергу складало 66,07 % від середньої цифри втрат. Найбільші втрати у війнах і конфліктах 2001 –

2019 рр. понесло населення Росії та України – відповідно 20 182 та 13 193 загиблих (середні цифри втрат). У відсотках втрати Росії та України склали, відповідно 56,19% та 36,73% , а разом 92,92% від середньої цифри втрат. Втрати інших держав пострадянського простору не були такими значними. Результати, наведені у пропонованій публікації можуть бути уточнені шляхом подальших досліджень.

Список використаних джерел

- 17 – летний юноша устроил взрыв в здании ФСБ в Архангельске и погиб, 2018. *BBC*, 31.10. [Online]. Доступно: <https://www.bbc.com/russian/news-46041737> (дата звернення: 04.03. 2020).
- CDSI указал на увеличение небоевых потерь среди военных Азербайджана. 12.01.2018. [Online]. Доступно: <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/314989/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- В 2018 году потери Азербайджана составили 37 военных, Армении – 45. 2019. *CDSI*, 4.01. [Online]. Доступно: <http://turan.az/ext/news/2019/1/free/Social/ru/77801.htm> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Армянские правозащитники отметили уменьшение потерь среди военных в 2017 году. 12.01.2018. [Online]. Доступно: <http://www.kavkaz-uzel.eu/article/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Армянские правозащитники указали на рост небоевых потерь среди солдат в 2018 году. 1.01.2019. [Online]. Доступно: <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/329895> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Беженцы – наиболее уязвимая часть населения. 22.07.2019. [Online]. Доступно: <https://arm-world.ru/news/novostnik/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Битва за Карабах: три года с апрельской войны и 25 лет после перемирия. 5.04.2019. [Online]. Доступно: <https://easdaily.com/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал». Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе... [Online]. Доступно: <https://memohrc.org/files> (дата звернення: 04.03. 2020).
- В 2018 году число жертв конфликта на Северном Кавказе снизилось на 38%... 23.08.2019. [Online]. Доступно: <https://www.kavkaz.uzel.eu/rubric/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- В Армении скончался участник протеста... 2018. 24 канал. 24.04.

- В Бишкеке начался разгон митингующих сторонников Атамбаева. 8.08.2019. [Online]. Доступно: <https://www.aif.ru/politics/world/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- В боях за Иловайск в 2014 году погибли 220 бойцов ЗСУ – Генштаб. 27.08.2019. [Online]. Доступно: <https://Interfax.com.ua/general> (дата звернення: 04.03. 2020).
- В вооруженных силах и силовых структурах Азербайджана за 2019 год погибло 46 человек. 5.12.2019. [Online]. Доступно: <https://infoteka24.ru/2019/12/05/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- В Женеве подняли вопрос азербайджанских беженцев. 23.04.2018. [Online]. Доступно: <https://m.az.sputniknews.ru/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- В Ливии погибли еще двое российских наемников – СМИ. 22.10.2019. [Online]. Доступно: <https://tsn.ua/svit> (дата звернення: 04.03. 2020).
- В Одесі іноземці влаштували бійку з місцевими: двоє загинули, 2019. *Українська правда*, 26.10.
- В сентябре 2019 года жертвами вооруженного конфликта на Северном Кавказе стали пять человек. 24.10.2019. [Online]. Доступно: <https://www.kavkaz-uzel.eu/tubgic> (дата звернення: 04.03. 2020).
- В течение 2019 года свои жизни за Родину отдали 111 украинских воинов... 5.01.2020. [Online]. Доступно: <https://ru.espresso.tv/2020/01/05/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- В Тюмени снят режим контртеррористической операции, 2019. *Известия*, 13.04.
- Від початку 2019 року на Донбасі загинуло 26 цивільних осіб... 13.12.2019. [Online]. Доступно: <https://gordonua.com/ukr/war> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Во время бунта в колонии в Таджикистане погибли 29 осужденных, 2019. *Известия*, 20.05.
- Вооруженный конфликт в Южной Осетии в августе 2008. Хроника. 14.08.2018. [Online]. Доступно: <https://www.aif.ru/dontknows/1225779> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Год после теракта в метро Петербурга. Может ли трагедия повториться? 3.04.2018 [Online]. Доступно: <http://www.spb.aif.ru/incidents/chp> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Двух бандитов нейтрализовали в результате спецоперации под Владимиром. 2019. *Известия*, 22.05.
- Жирохов, Михаил. Три направления «ползучего наступления». Итоги 2018 года в войне на Донбассе. 26.12.2018. [Online]. Доступно: <https://www.dsnews.ua/politics/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Зейналов, Магеррам, 2019. «Умри или признайся»... *BBC*, 27.11.
- ИГИЛ взяла на себя ответственность за нападение в Таджикистане, 2018. *Евроњьюс*, 30.07.
- ИГИЛ представляет доказательства, 2018. *Евроњьюс*, 31.07.
- Из Чомодановки после конфликта уехали цыгане..., 2019. *BBC*, 17.06.
- Инфографика. Статистика жертв на Северном Кавказе в августе 2019 года по данным Кавказского узла. 16.10.2019. [Online]. Доступно: <https://www.kavkaz-uzel.eu/tubgic> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Инфографика. Статистика жертв на Северном Кавказе за 2017 год по данным Кавказского узла. 29.01.2019. [Online]. Доступно: <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/315790> (дата звернення: 04.03. 2020).
- ІДІЛ взяло на себе відповідальність за вибухи будинку і маршрутки у Магнітогорську, 2019. *Українська правда*, 18.01.
- Кавказский узел. Статистика жертв на Северном Кавказе, 2019. [Online]. Доступно: <http://www.kavkaz-uzel.eu/ru...> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Как много афганских и чеченских беженцев живет в Азербайджане? 20.06.2019. [Online]. Доступно: <https://media.az/politics/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Кармазин, Игорь, 2019. Перешли границы: в бойне Киргизии и Таджикистана погибли пограничники. *Известия*, 19.09.
- Кепински, Ольга, 2018. В центре Москвы совершено нападение на полицейских... *Евроњьюс*, 24.08
- Лавер, О., Матяшовська, Б., 2019. Людські втрати української держави у війнах і конфліктах ХХІ століття, *Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць*, вип. 1(22) / Ю. В. Данилець, І. В. Артьомов, С. В. Віднянський та ін., Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», с. 66–86.
- Лавер, О. Г., 2002. *Війни та народонаселення країн світу в ХХ столітті. Статистичне дослідження. Наукова монографія*, Ужгород: Грспрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 304 с.
- Лавер, О. Г., 2018. *Війни та народонаселення країн світу у ХХ–ХХІ століттях (1900–2016 рр.): монографія* / вид. 2-ге, допов., Ужгород: РІК – У, 760 с.
- Лавер, О. Г., Матяшовська, Б. О., Шумило, Н. Я., 2019. Матеріальні втрати та втрати народонаселення Української держави внаслідок агресії Російської Федерації, *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Історія*, випуск 1(40), Ужгород: «Говерла», с. 48–54.
- МВД Азербайджана: беспорядки в республике организовали армянские спецслужбы. 14.07.2018. [Online]. Доступно: <https://topwar.ru/144339> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Мендкович Никита, 2018. Над туркменской границе стучаються тучи. 7.06.2018. [Online]. Доступно: <https://ternum.ru/news> (дата звернення: 04.03. 2020).
- На Северном Кавказе с начала года задержаны 73 человека, принимавшие участие в НВФ, 2019. *Независимая газета*, 30.08.
- Новые правила для беженцев из Северной Африки и Грузии: получить статус беженца будет сложнее, депортировать – проще. 18.01.2019. [Online]. Доступно: <https://ostwest.tv/news/gruziya...> (дата звернення: 04.03. 2020).
- «Они там действительно присутствуют». Путин о ЧВК в Сирии, 2019. *BBC*, 20.06.
- ООН порахувала жертви бойових дій на Донбасі серед цивільних і комбатантів. *Радіо Свобода*, 14.11.2019. [Online]. Доступно: <https://www.radiosvoboda.org> (дата звернення: 04.03. 2020).
- ООН: жертвами конфликту на Донбасі стали 13 тысяч людей, 2019. *Українська правда*, 22.01.
- ООН: на Донбассе до 13 тысяч погибших. 21.01.2019. [Online]. Доступно: <https://correspondent.net/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Панфилова Виктория. Жители киргизского села взяли в заложники 60 таджиков, 2019. *Независимая газета*, 13.03.
- Подозреваемые в убийстве и нападении на полицейских в Астрахани уничтожены, 2017. *Вестн-Пу*, 5.04.
- Подсчитано число погибших в Сирии россиян. 30.09.2018. [Online]. Доступно: <https://lenta.ru/news/poteri> (дата звернення: 04.03. 2020).

- Потери 2019 года: сколько украинских военных погибли на Донбассе... 4.01.2020 [Online]. Доступно: <https://companion.uaportery> – 2019 (дата звернення: 04.03. 2020).
- При нападении на погранзаставу в Таджикистане уничтожили 15 боевиков. 6.11.2019. [Online]. Доступно: <https://aif.ru/incidents/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Прокуратура Армении насчитала 49 погибших в 2019 году военнослужащих 11.01.2020. [Online]. Доступно: <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/344537/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Пять дней в августе 2008-го: хроника российско-грузинской войны, 2019. *BBC*, 7.08.
- Разумков розповів про трагедію: «Мені боляче і неймовірно соромно». 31.08.2019. [Online]. Доступно: <https://amp.znaj.ua/politics/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Рокс Юрий. Гибель школьника придала новый импульс протестам в Грузии, 2019. *Независимая газета*, 19.12.
- Російські паспорти отримали 125 тисяч жителів окупованого Донбасу, 2019. *Українська правда*, 9.12.
- Росія масово заселяє Крим росіянами..., 2019. *24 канал*, 21.10.
- Российские спецслужбы предотвратили в этом году почти 40 терактов. 16.10.2019. [Online]. Доступно: <https://www.aif.ru/society/safety/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Росстат впервые назвал число погибших в результате войн в 2018 году [Online]. 15.06.2019. Доступно: <https://www.znak.com/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Сафронов Иван. В Сирии погибли трое российских военнослужащих [Online]. 5.09.2019. Доступно: <https://www.vedomosti.ru/> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Скільки зараз в Україні переселенців з Донбасу та Криму: цифра, 2019. *24 канал*, 21.10.
- Скільки українців стали громадянами Росії з початку 2019 року, 2019. *24 канал*, 29.07.
- Скільки цивільних загинули на Донбасі у 2019 р., 2019, *BBC*, 24.12.
- Скончался второй пострадавший при стрельбе у здания ФСБ на Лубянке, 2019. *Известия*, 20.12.
- Стрельба в Казани: нападавший задержан один человек погиб, 2018. *BBC*, 28.02.
- Студент колледжа Благовещенска стрелял в сотрудников полиции, 2019. *Известия*, 14.11.
- Трифопова, Екатерина, 2019. Почему в Российской Федерации институт убежища стремительно деградирует. *Независимая газета*, 30.06.
- У Грузії приспустили прапори в пам'ять про жертв російсько-грузинської війни, 2019. *Українська правда*, 8.08.
- Урланис, Б. Ц., 1998. *История военных потерь*, Москва-Санкт-Петербург: ООО «Изд-во Полигон», 558 с.
- Шелудкова, Ирина, 2019. Трагедия в белорусской школе, *Европьюс*. 11.02.
- Шесть человек стали жертвами вооруженного конфликта на Северном Кавказе. 6.01.2020. [Online]. Доступно: <https://www.kavkaz-uzel.com/articles> (дата звернення: 04.03. 2020).
- Эрлихман, В. В., 2004. *Потери народонаселения в XX веке*. Справочник, Москва: Русская панорама, 175 с.

References

- 17 – letnij junosha ustroil vzryv v zdanii FSB v Arhangeľ'ske i pogib [17 year old young man made an explosion in the FSB building in Arkangelsk and died], 2018. *BBC*, 31.10. (in Russian).
- Armjanskije pravozashhitniki otmetili umen'shenie poter' sredi voennyh v 2017 godu [Armenian human rights activists pointed on the decrease of losses among the military in 2017]. 12.01.2018. [Online]. URL: <http://www.kavkaz-uzel.eu/article/>. (in Russian).
- Armjanskije pravozashhitniki ukazali na rost neboevyh poter' sredi soldat v 2018 godu. [Armenian human rights activists pointed on the increase of non-combat casualties among the military in 2018] 1.01.2019. [Online]. URL: <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/329895>. (in Russian).
- Bezhency – naibolee uязvimaja chast' naselenija [Refugees – the most vulnerable part of the society]. 22.07.2019. [Online]. URL: <https://arm-world.ru/news/novostnik/>. (in Russian).
- Bitva za Karabah: tri goda s aprel'skoj vojny i 25 let posle peremirija [Battle for Karabakh: three years from the April war and 25 years after the ceasefire]. 5.04.2019. [Online]. URL: <https://eadaily.com/>. (in Russian).
- Bulleten' Pravozashhitnogo centra «Memorial». Situacija v zone konflikta na Severnom Kavkaze... [Bulletin of the Human rights center "Memorial". The situation in the conflict zone in the Northern Caucasus] [Online]. URL: <https://memohrc.org/files> (in Russian).
- CDSI ukazal na uvelichenie neboevyh poter' sredi voennyh Azerbajdzhana [CDSI pointed on on the increase of non-combat losses among the Azerbaijan military]. 12.01.2018. [Online]. URL: <http://kavkaz-uzel.eu/articles/> (in Russian).
- CDSI: v 2018 godu poteri Azerbajdzhana sostavili 37 voennyh, Armenii – 45 [CDSI: in 2018 Azerbaijan lost 37 soldiers, Armenia – 45]. 4.01.2019. [Online]. URL: <https://www.contact.az/news/free/Social> (in Russian).
- Dvuh banditov nejtiralizovali v rezul'tate specoperacii pod Vladimirom [Two bandits were neutralized as a result of a special operation near Vladimir]. 2019. *Izvestija*, 22.05. (in Russian).
- Erlihman, V. V., 2004. *Poteri narodonaselenija v XX veke*. Spravochnik. [Losses of population in XX century. Reference book], Moskva: Russkaja panorama, 175 s. (in Russian).
- God posle terakta v metro Peterburga. Mozhet li tragedija povtorit'sja? [A year after the terrorist attack in St. Petersburg metro. Can the tragedy happen again?] 3.04.2018 [Online]. URL: <http://www.spb.aif.ru/incidents/chp> (in Russian).
- IGIL predstavljajet dokazatel'stva [ISIS shows evidence], 2018. *Euronews*, 31.07. (in Russian).
- IGIL vzjala na sebja otvetstvennost' za napadenie v Tadzjikistane [ISIS took the responsibility for the attack in Tajikistan], 2018. *Euronews*, 30.07. (in Russian).
- Infografika. Statistika zhertv na Severnom Kavkaze v avguste 2019 goda po dannym Kavkazskogo uzla. [Infographics. The statistics of casualties on Northern Caucasus in August 2019, according to the data of "Kavkazskij Uzel"] 16.10.2019. [Online]. URL: <https://www.kavkaz-uzel.eu/rubric> (in Russian).
- Infografika. Statistika zhertv na Severnom Kavkaze za 2017 god po dannym Kavkazskogo uzla [Infographics. The statistics of casualties on Northern Caucasus in 2017, according to the data of "Kavkazskij Uzel"]. 29.01.2019. [Online]. URL: <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/315790> (in Russian).
- Iz Chemodanovki posle konflikta uehali cygane [Romas left Chemodamoka after the conflict]..., 2019. *BBC*, 17.06. (in Russian).

- Kak mnogo afganskih i chenchenskih bezhencev zhivet v Azerbajdzhanе? [What is the number of Afghanistani and Chechen refugees that live in Azerbaijan?] 20.06.2019. [Online]. URL: <https://media.az/politics/> (in Russian).
- Karmazin? Igor', 2019. Pereshli granicy: v bojne Kirgizii i Tadzhikestana pogibli pogranichniki [Crossed the border: border guards died in the conflict between Kirgizstan and Tajikistan]. *Izvestija*, 19.09. (in Russian).
- Kavkazskij uzel. Statistika zhertv na Severnom Kavkaze ["Kavkazskij Uzel". The statistics of casualties in Northern Caucasus], 2019. [Online]. URL: <http://www.kavkaz-uzel.eu/ru...> (in Russian).
- Kepinski, Ol'ga, 2018. V centre Moskvy soversheno napadenie na policejskih... [Police officers were attack in the center of Moscow] *Euronews*, 24.08. (in Russian).
- Laver, O., Matjashov's'ka, B., 2019. Ljuds'ki vtrati ukrajins'koji derzhavi u vijnah i konfliktah XXI stolittja [Human losses of the Ukrainian state, caused by wars and conflicts of XXI century], *Geopolitika Ukraїni: istorija i suchasnist': zbirnik naukovih prac'*. Vip. 1(22) / Ju. V. Danilec', I. V. Art'omov, S. V. Vidnjans'kij ta in., Uzhgorod: DVNZ «UzhNU», s. 66–86. (in Ukrainian).
- Laver, O. G., 2002. *Vijni ta narodonaselennja kraїн svitu v XX stolitti. Statistichne doslidzhennja. Naukova monografija*. [Wars and population of world countries in XXth century. Statistical study. Monography], Uzhgorod: Grsprozrahunkovij redakcijno-vidavnicij viddil upravlinnja u spravah presi ta informacii, 304 s. (in Ukrainian).
- Laver, O. G., 2018. *Vijni ta narodonaselennja kraїн svitu u XX – XXI stolittjah (1900 – 2016 rr.)* [Wars and population of world countries in XX-XXI century (1900 – 2016)]: monografija / vid. 2-ge, dopov., Uzhgorod: RIK – U, 760 s. (in Ukrainian).
- Laver, O. G., Matjashov's'ka, B. O., Shumilo, N. Ja., 2019. Material'ni vtrati ta vtrati narodonaselennja Ukraїns'koji derzhavi vnaslidok agresiji Rosijs'koji Federaciji [Material losses and losses of population of the Ukrainian state, which were result of the aggression of Russian Federation], *Naukovij visnik Uzhgorods'kogo universitetu. Serija ISTORIJA*, vip. 1(40), Uzhgorod: «Goverla», s. 48–54. (in Ukrainian).
- Mendkovich, Nikita, 2018. Nad turkmenskoj granice sgushhajutsja tuchi. [Clouds are gathering on the Turkmen border] 7.06.2018. [Online]. URL: <https://remum.ru/news> (in Russian).
- MVD Azerbajdzhana: besporjadki v respublike organizovali armjanskije spetsluzhby. [Ministry of Internal Affairs of Azerbaijan: riots in the republic were organized by the Armenian special services] 14.07.2018. [Online]. URL: <https://topwar.ru/144339> (in Russian).
- Na Severnom Kavkaze s nachala goda zaderzhany 73 cheloveka, prinimavshie uchastie v NVF [73 members of illegal armed formations were arrested in Northern Cucasus since the beginning of the year], 2019. *Nezavisimaja gazeta*, 30.08. (in Russian).
- Novye pravila dlja bezhencev iz Severnoj Afriki i Gruzii: poluchit' status bezhenca budet slozhnee, deportirovat' – proshhe [New rules for the refugees from the Northern Africa and Georgia: it will be harder to obtain the refugee status, and easier to get deported]. 18.01.2019 [Online]. URL: <https://ostwest.tv/news/gruziya...> (in Russian).
- «Oni tam dejstvite'no prisutstvujut». Putin o ChVK v Sirii ["They are there indeed". Putin about the private armed forces in Syria], 2019. *BBS*, 20.06. (in Russian).
- OON porahuvala zhertvi bojovih dij na Donbasi sered civil'nih i kombatantiv. Radio Svoboda [UN counted the losses among civilians and combatants during the war on Donbas]. 14.11.2019. [Online]. URL: <https://www.radiosvoboda.org> (in Ukrainian).
- OON: na Donbasse do 13 tysjach pogibshih [UN: No more than 13000 died in the armed conflict on Donbas]. 21.01.2019. [Online]. URL: <https://correspondent.net/> (in Russian).
- OON: zhertvami konfliktu na Donbasi stali 13 tisjach ljudej [UN: 13000 are the victims of the armed conflict on Donbas], 2019. *Ukrajinska pravda*, 22.01. (in Ukrainian).
- Panfilova Viktorija. Zhiteli kirgizskogo sela vzjali v zalozhniki 60 tadjikov [Inhabitants of a Kirgiz village took 60 tajiks as hostages], 2019. *Nezavisimaja gazeta*, 13.03. (in Russian).
- Pjat' dnej v avguste 2008 – go: hronika rossijsko – gruzinskoj vojny [5 days in August 2008 – Chronicles of Russian-Georgian war], 2019. *BBC*, 7.08. (in Russian).
- Podozrevaemye v ubijstve i napadenii na policejskih v Astrahani unichtozheny [Suspects of murder and attack on the police were destroyed in Astrakhan], 2017. *Vesti-Ru*, 5.04. (in Russian).
- Podsčitano chislo pogibshih v Sirii rossijan [The number of Russians that died in Syria was counted]. 30.09.2018. [Online]. URL: <https://lenta.ru/news/poteri> (in Russian).
- Poteri 2019 goda: skol'ko ukrajinskih voennyh pogibli na Donbasse... [Casualties of 2019: What is the number of Ukrainian soldiers that had died on Donbas?] 4.01.2020 [Online]. URL: <https://companion.uapotery – 2019> (in Russian).
- Pri napadenii na pogranzastavu v Tadzhikestane unichtozhili 15 boevikov. [15 militants were killed in Tajikistan as a result of an attack on a border post] 6.11.2019. [Online]. URL: <https://aif.ru/incidents/> (in Russian).
- Prokuratura Armenii naschitala 49 pogibshih v 2019 godu voennosluzhashchih [The prosecutor's office of Armenia counted 49 soldiers killed in 2019] 11.01.2020. [Online]. URL: <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/344537/> (in Russian).
- Razumkov rozpoviv pro tragediju: «Meni boljache i nejmovirno soromno». [Razumkov spoke about the tragedy: "I feel pain and embarrassment"] 31.08.2019. [Online]. URL: <https://amp.znaj.ua/politics/> (in Ukrainian).
- Roks Jurij. Gibel' shkol'nika pridala novyj impul's protestam v Gruzii [The death of a schoolboy gave new impulse to the Georgian protests], 2019. *Nezavisimaja gazeta*, 19.12. (in Russian).
- Rossijskie spetsluzhby predotvratili v etom godu pochti 40 teraktov [Russian special services prevented approximately 40 terroristic attacks this year]. 6.10.2019. [Online]. URL: <https://www.aif.ru/society/safety/> (in Russian).
- Rosstat vpervye nazval chislo pogibshih v rezul'tate vojn v 2018 godu [Rosstat for the first time named the number of death as a result of wars in 2018] [Online]. 15.06.2019. URL: <https://www.znak.com/> (in Russian).
- Rosija masovo zaseljae Krim rosijanami [Russia is actively populating the Crimea with Russians]..., 2019. 24 kanal, 21.10. (in Ukrainian).
- Rosijs'ki pasporti otrimali 125 tisjach zhiteliv okupovanogo Donbasu [125000 inhabitants of the occupied Donbas got Russian passports], 2019. *Ukrajinska pravda*, 9.12. (in Ukrainian).
- Safonov, Ivan. V Sirii pogibli troe rossijskih voennosluzhashchih [Three Russian soldiers died in Syria] [Online]. 5.09.2019. URL: <https://www.vedomosti.ru/> (in Russian).
- Sheludkova Irina, 2019. Tragedija v belorusskoj shkole [Tragedy in Belorussian school]. *Euronews*, 11.02. (in Russian).
- Shest' chelovek stali zhertvami vooruzhennogo konfliktu na Severnom Kavkaze [Six persons became victims of the armed conflict on Northern Caucasus]. 6.01.2020. [Online]. URL: <https://www.kavkaz-uzel.com/articles> (in Russian).

Skonchalsja vtoroj postadavshij pri strel'be u zdanija FSB na Lubjanke [The second victim of shootings near the FSB building on Lubjanka died], 2019. Izvestija, 20.12. (in Russian).

Skil'ki civil'nih zaginuli na Donbasi u 2019 roci [How many civilians died on Donbas in 2019]. 2019. BBC, 24.12. (in Ukrainian).

Skil'ki Ukraïnciv stali gromadjanami Rosii z pochatku 2019 roku [How many Ukrainians became the citizens of Russia since the beginning of 2019], 2019. 24 kanal, 29.07. (in Ukrainian).

Skil'ki zaraz v Ukraïni pereselenciv z Donbasu ta Krimu: cifra [What is the number of migrants from Donbas and Crimea which currently reside in Ukraine?], 2019. 24 kanal, 21.10. (in Ukrainian).

Strel'ba v Kazani: napadavshij zaderzhan, odin chelovek pogib [Shootings in Kazan: the attacker is arrested, one person had died], 2018. BBS, 28.02. (in Russian).

Student kolledzha Blagoveshhenska streljal v sotrudnikov policii [A college student in Blagoveshchensk was shooting on the police officers], 2019. Izvestija, 14.11. (in Russian).

Trifonova Ekaterina, 2019. Pochemu v Rossijskoj Federacii institut ubezshishha stremitel'no degradiruet [Why the institution of asylum is rapidly degrading in Russian Federation]. Nezavisimaja gazeta, 30.06. (in Russian).

U Gruziji prispustili prapori v pamjat' pro zhertv rosijs'ko – gruzins'koji vijni [Flags were lowered in Georgia in the memory of victims of Russian-Georgian war], 2019. Ukraïnska pravda, 8.08. (in Ukrainian).

Urlanis, B. C., 1998. Istorija voennyh poter'. [The history of war casualties], Moskva-Sankt-Peterburg: OOO «Izd-vo Poligon», 558 s. (in Russian).

V 2018 godu chislo zhertv konflikta na Severnom Kavkaze snizilos' na 38%... [In 2018 the number of casualties of the conflict in Northern Caucasus reduced by 38%]. 23.08.2019. [Online]. URL: <https://www.kavkaz.uzel.eu/rubric/> (in Russian).

V Armenii skonchalsja uchastnik protesta... [A protester died in Armenia] 2018. 24 kanal, 24.04. (in Russian).

V Bishkeke nachalsja razgon mitingujushhijh storonnikov Atambaeva [Actions against the Atambaev supporters started in Bishkek]. 8.08.2019. [Online]. URL: <https://www.aif.ru/politics/world/> (in Russian).

V bojah za Ilovajsk v 2014 godu pogibli 220 bojcov ZSU – Genshtab. [220 soldiers of Ukrainian armed forces died in the battle for Ilovajsk in 2014 - Genshtab] 27.08.2019. [Online]. URL: <https://interfax.com.ua/general> (in Russian).

V Livii pogibli eshhe dvoje rossijskijh naemnikov – SMI [Two more Russian mercenaries died in Libya – the media] [Online]. 22.10.2019. URL: <https://tsn.ua/svit> (in Russian).

V Odesi inozemci vlashtuvali bijku z miscevimi: dvoje zaginuli [Foreigners started a fight with locals in Odessa: two people died], 2019. Ukraïnska pravda, 26.10. (in Ukrainian).

V sentjabre 2019 goda zhertvami vooruzhennogo konflikta na Severnom Kavkaze stali pjat' chelovek [In September 2019 five persons became victims of armed conflict in Northern Caucasus] 24.10.2019. [Online]. Dostupno :<https://www.kavkaz-uzel.eu/rubric> (in Russian).

V techenie 2019 goda svoi zhizni za Rodinu otdali 111 ukraïnskijh voïnov... [In 2019, 111 Ukrainian soldiers gave their lives for Fatherland] 5.01.2020. [Online]. URL: <https://ru.espresso.tv/2020/01/05/> (in Russian).

V Tjumeni snjat rezhim kontrterroristicheskoj operacii [Counter-terrorist operation regime was ceased in Tumen], 2019. Izvestija, 13.04. (in Russian).

V vooruzhennyh silah i silovyh strukturah Azerbajdzhana za 2019 god pogiblo 46 chelovek [In 2016, 46 members of armed forces and power structures of Azerbaijan died]. 5.12.2019. [Online]. URL: <https://infoteka24.ru/2019/12/05/> (in Russian).

V Zheneve podnjali vopros azerbajdzhanskih bezhencev [The question of Azerbaijani refugees was raised in Geneva]. 23.04.2018. [Online]. URL: <https://m.az.sputniknews.ru/> (in Russian).

Vo vremja bunta v kolonii v Tadjikistane pogibli 29 osuzhdennyh [29 convicted persons died during the prison riot in Tajikistan], 2019. Izvestija, 20.05. (in Russian).

Vooruzhennyj konflikt v Juzhnoj Osetii avguste 2008. Hronika. [Armed conflict in Southern Ossetia in August, 2008. Chronicles.] 14.08.2018. [Online]. URL: <https://www.aif.ru/dontknows/1225779> (in Russian).

Vid pochatku 2019 roku na Donbasi zaginulo 26 civil'nih osib... [26 civilians died in Donbas from the beginning of 2019] 13.12.2019. [Online]. URL: <https://gordonua.com/ukr/war> (in Ukrainian).

Zejnalov Magerram, 2019. «Umri ili priznajsja» [Die or confess]... BBC.27.11. (in Russian).

Zhirohov Mihail. Tri napravlenija «polzuchego nastuplenija». Itogi 2018 goda v vojne na Donbasse [Three vectors of the «creeping offensive». The results of 2018 in the war in Donbas] 26.12.2018. [Online]. URL: <https://www.dsnews.ua/politics/> (in Russian).

IDIL vzjalo na sebe vidpovidal'nist' za vibuhi budinku i marshrutki u Magnitogors'ku [ISIS took responsibility for a building and a bus explosion in Magnitogorsk], 2019. Ukraïnska pravda, 18.01. (in Ukrainian).

SUMMARY

LOSSES OF POPULATION OF POST-USSR COUNTRIES CAUSED BY WARS ETHNIC CONFLICTS, AND TERRORIST ATTACKS DURING 2001 – 2019

Oleksandr Laver

Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Docent; Professor, Head of the Department of Computer Science, Physical and Mathematical Sciences, SHEE «Uzhhorod National University»

Vasyl Laver

Candidation of Physical and Mathematical Sciences, Docent of the Department of Informative and Operating Systems and Technologies, SHEE «Uzhhorod National University»

The proposed article deals with the examination of the statistics on the casualties of post-Soviet countries, which were a result of wars, ethnic conflicts and terrorist attacks during 2017 – 2019. Taking into account the losses during 1900 – 2016, calculated in our previous papers, we give refined statistics for the period of 2001 – 2019. The proposed publication includes the following sections: population loss of the Russian Federation, population loss of the Ukrainian state, loss of population of the Caucasus, Central Asian countries, Kazakhstan, and Belarus during wars, ethnic conflicts and terrorist attacks over the studied period. New statistical information is provided for each of these sections. Particular attention is paid to the study of human losses of the Ukrainian state. In addition, we consider the problem of refugees and internally displaced persons in these countries, whom lost their homes as a result of wars and local conflicts in the respective countries. We also provide data on the number of refugees from other countries who, under various circumstances, found asylum in the territories of the former Soviet Union. First and foremost, we are talking about refugees from Afghanistan and Syria. Relevant digital data for Ukraine is also provided. The publication pays special attention to the fact that the Russian Federation, which is actually at war with Ukraine, is, in the direct sense of the word, engaged in the theft of Ukrainian citizens, granting them Russian citizenship through a simplified procedure. The results obtained in the proposed publication may be refined as a result of further research.

Keywords: *post-Soviet countries, wars, ethnic conflicts, terrorist attacks, war casualties, civilian casualties, lower estimate of the losses, middle estimate of the losses, higher estimate of the losses, refugees, internally displaced persons.*